

2023-124

Nota Beernem Diksmuidse Boterweg

Programma van Maatregelen

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Gwendy WYNS

22-9-2023

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor het verkrijgen van een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden aan de Diksmuidse Boterweg in Beernem, waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota¹ bestond enkel uit een bureauonderzoek, in het programma van maatregelen was opgenomen dat een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd diende te worden in een uitgesteld traject. In deze nota, opgemaakt onder supervisie van een erkend archeoloog, worden de resultaten van het proefsleuvenonderzoek beschreven.

Het proefsleuvenonderzoek vond plaats op een site met een matig complexe verticale stratigrafie. Het sleuvenplan zoals opgenomen in de bureaustudie voorzag in de aanleg van 5 parallelle NW-ZO georiënteerde sleuven. Dit plan werd gevolgd en plaatselijk aangepast aan de terreinomstandigheden. Zo werden nog enkele dwarsleuven aangelegd. Er werden enkele kijkvensters/volgsleuven aangelegd om de aan- of afwezigheid van sporen te controleren en om een ruimer beeld rond de bewoningssporen en erfgreppel te krijgen. De grond werd gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Na afronding van het onderzoek werden de sleuven opnieuw gedicht.

De advieszone voor verder onderzoek was ca. 3467m² groot. Hiervan werd ca. 441m² (12,7%) onderzocht door middel van proefsleuven en kijkvensters. De vooropgestelde dekkingsgraad van 12,5% zoals opgenomen in de Code van Goede Praktijk (te verdelen over 10% sleuven en 2,5% dwarsleuven/volgsleuven/kijkvensters) werd hiermee behaald. Het onderzoek kon bovendien een goed licht werpen op het hoge archeologisch potentieel van de site.

Het projectgebied maakt deel uit van een ruime regio waar tot op heden nog maar weinig archeologische informatie vanuit gravend onderzoek voor gekend is. Dit valt voornamelijk te wijten aan het gebrek aan grootschalige archeologische inventarisaties bij geplande bouwactiviteiten in en nabij de historische kern van Beernem. De gegevens uit het bureauonderzoek wijzen erop dat het projectgebied gelegen is in een interessant en relevant archeologisch gebied en hierdoor zelf interessante en relevante archeologische informatie kan bevatten. Het terrein is echter deels bebouwd en in recentere periodes ontgonnen, waardoor archeologische waarden mogelijk reeds verstoord zijn. Hoewel het terrein niet noodzakelijk gelegen is op een (paleo)landschappelijk ongunstige locatie voor menselijke occupatie, toont de quartair geologische kaart aan dat hier geen sprake is van een afdekking met (holocene) sedimenten. Cartografische bronnen wijzen bovendien op een intense historische landbewerking. De ploegactiviteiten hebben in dit geval een impact gehad op de pleistocene bovengrond, waardoor de oorspronkelijk aanwezige (paleo)bodem en de hiermee geassocieerde ondiepe bodemsporen en kwetsbare (artefacten)sites verdwenen zijn. De scherpe aflijning van het lager gelegen noordelijk terreindeel lijkt bovendien te wijzen op een verlaging van het oorspronkelijk maaiveldniveau, mogelijk door afgravingen. In het zuiden is het terrein bebouwd en werden in het verleden allerhande constructies opgericht en omgevingswerken uitgevoerd, hetgeen ook hier de kans

¹ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/24682>

op verstoring van kwetsbare sites reëel maakt. Sites met bodemsporen, die worden gekenmerkt door diepere uitgravingen, kunnen echter wel nog bewaard zijn binnen de grenzen van het projectgebied.

Algemeen kan gesteld worden dat het terrein een archeologisch potentieel bezit voor het aantreffen van grondsporensites vanaf het neolithicum tot en met de nieuwe tijd, met de nadruk op sites daterend vanaf de late middeleeuwen. In de nabije omgeving dateren CAI-locaties immers vanaf deze periode. Historische kaarten tonen bebouwing ter hoogte van het projectgebied vanaf de 19de eeuw. Het projectgebied ligt evenwel niet ver ten zuiden van de historische kern van Beernem, waarvan de oudste vermelding reeds gekend is uit de 9de eeuw. Voor prehistorische artefactensites wordt een zeer laag potentieel toegekend vanwege de aanwezige verstoringen.

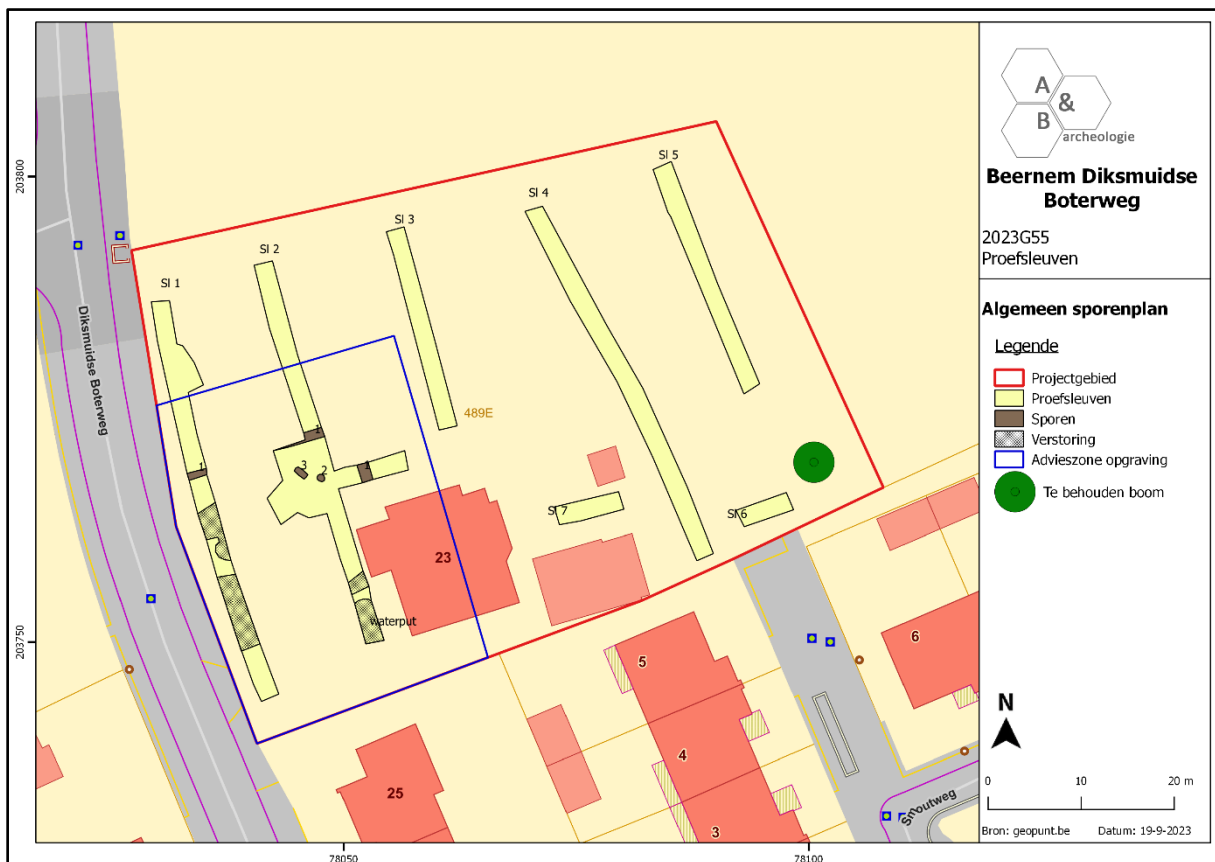
Het proefsleuvenonderzoek leverde relevante archeologische sporen op in de zuidwestelijke hoek van het terrein. Zo werden minstens twee sporen, wellicht paalkuilen, aangetroffen omsloten door een erfgreppel. Vondstmateriaal (grijs aardewerk) in de sporen wijst op een datering in de volle middeleeuwen, rond ca. 12de/13de eeuw. Het lijkt aldus te gaan om een woonerf waarvan een deel zich binnen het plangebied situeert en wellicht nog verder doorloopt in zuidwestelijke richting. Een verder onderzoek is nodig om dit woonerf ruimtelijk te begrijpen. Op het eerste zicht is een gelijktijdigheid voorop te stellen, hoewel een interne fasering niet uitgesloten is.

De advieszone voor verder onderzoek bedraagt ca. **1012m²** en omvat het zuidwestelijke deel van het terrein. Binnen deze zone worden bewoningssporen verwacht uit de volle middeleeuwen.

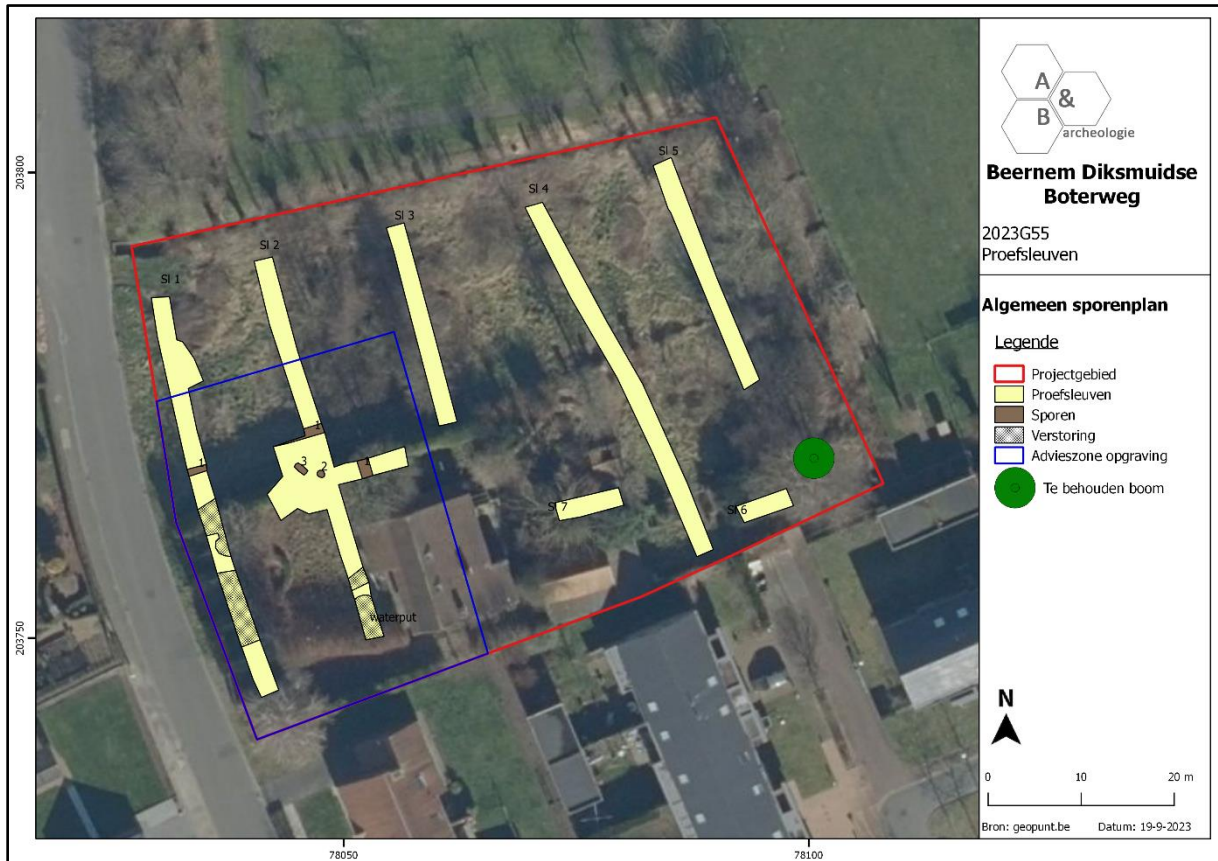
2. Afbakening van de opgravingszone

Gezien de aanwezigheid van een archeologische site wordt verder archeologisch onderzoek geadviseerd. Het advies voor vervolgonderzoek heeft betrekking op het zuidwestelijke deel van het plangebied met een oppervlakte van ca. **1012m²**.

Bij de advieszone dient rekening gehouden te worden met bufferzones langsheen de westelijke rand (wegenis) en zuidelijke rand (aanpalende woning) van de opgravingszone. Hierdoor kan de reële oppervlakte van de opgravingszone iets lager liggen dan de geadviseerde oppervlakte.

Figuur 1 Advieszone voor verder onderzoek geprojecteerd op het GRB (ca. 1012m²).

Figuur 2 Advieszone voor verder onderzoek geprojecteerd op de meest recente orthofoto (ca. 1012m²).

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is om de archeologische sporen te karteren en onderzoeken. Volgende niet limitatieve vraagstellingen dienen hierbij vooropgesteld te worden:

- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Welke spoorcategorieën zijn aanwezig? En tot welke functie behoren deze (bewoning, begraving, artisaanaal, ...)? Welke structuren kunnen onderscheiden worden (gebouwen, grachten, waterputten, kuilen, ...)?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere erven? Wat is de onderlinge samenhang/fasering? Hoe zijn de erven ingedeeld en afgebakend?
- Zijn er aanwijzingen voor artisanale activiteiten?
- Waaruit bestaat de materiële cultuur en kan dit iets leren over het gebruik van de site en de bewoner(s)? Tot welke groep, type, baksel, ... behoort het aardewerk?
- Lenen vondsten zich tot een conservatie? Wat is hun meerwaarde?
- Kunnen bepaalde sporen verder natuurwetenschappelijk onderzocht worden? Wat is hun meerwaarde? Welke vormen van natuurwetenschappelijk onderzoek zijn van toepassing (C14-datering, macrobotanisch, pollen, dendrochronologie, houtsoortbepaling, antracologie, petrografie, archeozoölogie, ...)?
- Kan de site in een ruimer archeologisch kader geplaatst worden, hoe verhoudt de site zich tot de archeologische onderzoeken in de directe omgeving?
- Wat is de relatie tussen de mens en zijn omgeving?
- Kunnen eventuele patronen en/of sporen van lokale, regionale en transregionale economie onderscheiden worden?
- Zijn de grenzen van de archeologische site behaald binnen het plangebied of lopen de erven door buiten het terrein?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Gezien de geplande werken is een *in situ* behoud niet mogelijk. Er dient bijgevolg een opgraving uitgevoerd te worden om de archeologische resten te onderzoeken.

Het onderzoeksgebied heeft een oppervlakte van ca. 1012m². Het onderzoek kan uitgevoerd worden op één archeologisch vlakniveau (C-horizont) in één of meerdere werkputten en dient aangelegd te worden met een graafmachine met een platte graafbak onder begeleiding van de veldwerkleider. Hierbij wordt de grond afzonderlijk gestockeerd om vermenging te voorkomen. Wel is belangrijk dat indien een gebouwstructuur aangesneden wordt, deze in één werkput in zijn totaliteit moet blootgelegd worden. De grachten en greppels dienen zodanig onderzocht te worden dat een goed inzicht kan verkregen worden in de fasering ervan (coupes op knooppunten, aansluitingen, over-/doorsnijdingen, uiteindes, onderbrekingen, ...). Ook kunnen bijgebouwen, waterputten, spiekers, ... en dergelijke verwacht worden. Het is bovendien niet uitgesloten dat ook sporen en/of vondsten van artisanale aard aangetroffen worden, alsook sporen met een funerair karakter.

Bij de advieszone dient ook rekening gehouden te worden met bufferzones langsheen de randen van de opgravingszone, zoals bv. de zijde langsheen de bestaande wegenis en aanpalende woning. Hierdoor kan de reële oppervlakte van de opgravingszone iets lager liggen dan de geadviseerde oppervlakte.

Het archeologisch onderzoek dient conform de Code van Goede Praktijk uitgevoerd te worden. Sporen dienen geregistreerd en onderzocht te worden. Indien sporen zich lenen tot natuurwetenschappelijk onderzoek kunnen stalen genomen worden. De staalname en conservatie gebeurt volgens de bepalingen zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. De staalname en de verdere selectie van stalen voor verder onderzoek, gebeurt met het oog op het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Voorafgaand, tijdens en na het veldwerk overlegt de veldwerkleider met de betrokken natuurwetenschapper(s) en de conservator.

Indien een waterhoudende structuur (diepe gracht, waterput, ...) aangetroffen wordt, dient men te werken met een bronbemaling om de structuur in goede en veilige omstandigheden te onderzoeken. Een voorafgaandelijke controleboring kan meer duiding brengen in de diepte van de structuur, alsook de diepte van de grondwatertafel en de nood voor bronbemaling.

5. Criteria niet uitvoeren onderzoekshandelingen

Er zijn geen criteria. Het archeologisch onderzoek dient uitgevoerd te worden.

6. Schatting tijdsduur (indicatief)

Het archeologisch veldonderzoek neemt voor een opgravingsploeg van 4 mensen ca. 3 werkdagen tijd in beslag, waarbij het opgravingsvlak in één of meerdere werkputten wordt aangelegd en onderzocht. Na afronding van het onderzoek kan de zone terug aangevuld worden. De verwerking en rapportering neemt ca. 15 dagen in beslag. Deze tijd is nodig voor de opmaak van het rapport, opstellen van grondplannen, wassen van vondstmateriaal, opmaak van lijsten, ...

Indien meerdere waterputten of andere waterhoudende structuren aangetroffen worden kan de termijn van het veldwerk verruimen.

7. Kostenraming op basis van de geraamde tijdsduur (excl. BTW, indicatief)

- Veldwerk archeologische opgraving incl. kraanwerk (aanleg en dichten) en opmetingen, en excl. bemaling: 9 500 euro
- Verwerking, assessment, rapportage: 5 500 euro
- Natuurwetenschappelijk onderzoek en conservatie: stelpost van 1 500 euro

8. Gewenste competenties

- Het team moet bestaan uit minstens 4 personen, waarvan minstens 2 archeologen
- De veldwerkleider heeft minstens 240 werkdagen ervaring met onderzoek op landelijke sites, in het bijzonder op bewoningssites uit de middeleeuwen.

9. Bewaring archeologisch ensemble

Gedurende het onderzoek worden de vondsten als geheel bewaard in een veilige, droge en klimaatsgeschikte omgeving. Na afronding van het onderzoek wordt het archeologisch ensemble overgedragen aan de eigenaar.